

Розділ 6

ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

МІНЧЕНКО Р. М.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
завідувач кафедри цивільного процесу, доктор юридичних наук,
професор, заслужений юрист України

ДЕЯКІ ПИТАННЯ КАСАЦІЙНОГО ПРОВАДЖЕННЯ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ

Реформування судової системи України і прийняття 7 липня 2010 року нового Закону України «Про судоустрій та статус суддів» № 2453 — УІ (далі Закон) суттєво вплинуло на цивільне судочинство України взагалі та на касаційне провадження в цивільному процесі зокрема.

Саме окремим питанням змін до діючого цивільно-процесуального законодавства в області реалізації права особи на касаційне оскарження судового рішення присвячена зазначена стаття.

Як відомо, особи які вважають, що рішення суду що набрало законної сили є незаконним та таким, що порушує їх законні права та охоронювані законом інтереси, мають право на звернення до суду касаційної інстанції з метою перевірки законності рішення суду першої та апеляційних інстанцій.

Відповідно до п. 2 ст. 7 Закону, для забезпечення справедливого та неупередженого розгляду справ у розумні строки, встановлені законом, в Україні діють суди першої, апеляційної, касаційної інстанції і Верховний Суд України, відповідно до положення ст. 14 Закону, учасники судового процесу та інші особи у випадках і порядку, встановлених процесуальними законом, мають право на апеляційне та касаційне оскарження судового рішення, а також на перегляд справи Верховним Судом України. Згідно п. 2 ст. 17 Закону, систему судів загальної юрисдикції складають: місцеві суди, апеляційні суди, вищі спеціалізовані суди та Верховний суд України. Виходячи зі змісту вказаних положень стає зрозумілим, що Верховний Суд України більше не буде відігравати функції касаційної інстанції з перегляду будь-якої категорії справ. З метою реалізації права особи на касаційне оскарження рішення у цивільній справі відповідно до п. 2 ст. 31 Закону, та ст. 323 ЦПК вперше в

історії існування цивільного судочинства в Україні передбачено створення в системі судів загальної юрисдикції Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ.

Право на касаційне провадження можна визначити як гарантовану державою можливість сторонам та іншим особам, які брали участь у справі, а також особам, які не брали участь у справі, якщо суд вирішив питання про їх права, свободи чи обов'язки, звернутися до суду касаційної інстанції з метою перевірки законності рішень суду першої інстанції після їх перегляду в апеляційному порядку, рішення і ухвали апеляційного суду, ухвалені за результатами апеляційного розгляду, що набрали законної сили. (ст. 336 ЦПК).

У цивільному судочинстві України, як і у судочинстві багатьох інших держав, касаційний перегляд судових рішень є остаточною їх перевіркою з метою забезпечення правильного застосування судами норм матеріального і процесуального права. Правова регламентація касаційного провадження у цивільному судочинстві на сьогоднішній день базується на тому постулаті, що перегляд судових актів, що вступили в законну силу в касаційному порядку є додатковою гарантією законності судового рішення. Зміна чи скасування акту судової влади можливе лише за наявності певних умов, але в принципі, кожне судове рішення може бути переглянуте в касаційному порядку і стати об'єктом своєрідної ревізії судового акту. Зазначений вид судового провадження в цивільному процесі є особливим, так як переглянуті судові рішення в касаційному порядку на відміну від апеляційного провадження можуть бути тільки у випадку неправильного застосування норм матеріального права і порушення норм процесуального права, що і є відповідно до п. 2 ст. 324 ЦПК безпосередньо підставами касаційного оскарження судового акту.

В українському цивільно-процесуальному законодавстві (ст. 17 Закону) відповідно до організації судової влади, на ряду з принципами територіальності та спеціалізації діє принцип інстанційності. Зазначений принцип полягає в тому, що цивільний процес розподіляється на провадження щодо розгляду цивільних справ судами чотирьох судових інстанцій: місцевим судом, судом апеляційної інстанції, Вищим спеціалізованим судом з розгляду цивільних і кримінальних справ і Верховним судом України. При такій інстанційній системі судочинства, провадження за цивільними справами відбувається на тих засадах, що розгляд справ по суті здійснюється за загальним правилом в двох судових ланках, а касаційна інстанція відіграє роль додаткової ревізійної інстанції. Що стосується перегляду справ Верховним Судом України, то питання відносно того яку функцію відіграє Верховний Суд є достатньо дискусійним, так як не дивлячись на те, що з норм

цивільного процесуального законодавства виключені положення про виняткове провадження, перегляд справ Верховним Судом України по суті як і раніше залишився винятковим. (ст. 355 ЦПК).

Звертаючись до аспекту правової ефективності касаційного провадження, необхідно зазначити, що законне судове рішення, як акт судової влади, має бути стійким і може переглядатись лише в окремих передбачених процесуальним законодавством випадках, виключно з підстав об'єктивного а не суб'єктивного характеру. Це означає, що жоден з учасників цивільного процесу та інших осіб, права та обов'язки яких встановлені судовим рішенням не може вимагати перегляду судового рішення, що вступило в законну силу з метою проведення повторного слухання справи і отримання для себе більш бажаного результату. Перегляд рішень суду в касаційному порядку не може використовуватися як прихована апеляція і сама можливість двох переглядів на один предмет спору не є підставою для повторного розгляду. Необхідно погодитись з точкою зору В. В. Комарова, щодо того, що відхилення від зазначеного принципу можливе лише тоді, коли воно спричинено незалежними і непереборними обставинами (Проблеми теорії та практики цивільного судочинства: Монографія / В. В. Камарова, В. І. Тертішніков, В. В. Баранкова та ін.; / За заг. ред. професора В. В. Комарова. — Х.: Харків юридичний, 2008. — 928 с).

ГОНГАЛО Р. Ф.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри цивільного процесу, кандидат юридичних наук

СУДОВІ ДОРУЧЕННЯ В МІЖНАРОДНОМУ ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Судове доручення є ефективним засобом за допомогою якого держави можуть надавати правову допомогу одна одній, а також це спосіб (засіб) за допомогою якого здійснюється міжнародне співробітництво судових та інших юрисдикційних органів різних держав.

Питання надіслання і виконання доручення суду іноземної держави у цивільному процесі на національному законодавчому рівні регулюється такими основними нормативно-правовими актами, як: Цивільно-процесуальний кодекс України (розділ Х, статті 415–419); Закон України «Про міжнародне приватне право» (стаття 80); Інструкція «Про порядок виконання міжнародних договорів з питань надання правової допомоги в цивільних справах щодо вручення документів, отримання